

Kulutussuuntauksia tarkastelevan raportin tiivistelmä ja lämpökartta, vuosi 2022

Ohjeet turvamerkinöillä varustettujen asiakirjojen käsittelyä varten:

https://www.eiopa.europa.eu/sites/default/files/publications/other_documents/summary_eiopa_information.pdf

eiopa

European Insurance and
Occupational Pensions Authority

TIIVISTELMÄ

Viime vuosina on painotettu entistä enemmän sitä, että rahoitusalan tulisi edistää kuluttajien¹ talouden vakautta. Nykyisten häiriötekijöiden myötä (kuten covid-19-pandemia, luonnonkatastrofien yleistyminen, Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja elinkustannuskriisi) tästä on tullut yhä tärkeämpää. Useimmat toimivaltaiset kansalliset viranomaiset katsovat, että uudet sääntelyvaatimukset sekä vakuutus- ja eläkealan toteuttamat aloitteet ovat parantaneet talouden vakautta. Tästä huolimatta huolenaiheet kasvavat.

Kesäkuussa 2022 kuluttajien mahdollisuudet hankkia vakuutus- ja eläketuotteita olivat edelleen heikot. EIOPAn tekemän Eurobarometri-tutkimuksen mukaan yli kolmannes eurooppalaisista kuluttajista ei omista säästötuotteita, kuten vakuutusmuotoisia sijoitustuotteita ja eläkkeitä. Säästötuotteiden rajallisten hankintamahdollisuuksien ja merkittävän eläkekuilun vuoksi yli 50 prosenttia eurooppalaisista kuluttajista ei luota siihen, että heillä olisi riittävästi rahaa eläkkeeseen mukavasti koko eläkkeellä olon ajan. Kuluttajien osuus, joilla ei ole mitään vakuutustuotetta, on huomattavasti alhaisempi (8 prosenttia). Tämä johtuu siitä, että kaikissa jäsenvaltioissa on pakollinen moottoriajoneuvovakuutus (58 prosenttia) ja/tai kotitalousvakuutus (63 prosenttia). Mahdollisuudet muihin tuotteisiin ovat edelleen vähäiset.

Nykyiset häiriöt vaikuttavat suoraan kuluttajien ja pk-yritysten² talouden vakauteen, sillä makrotalouden ympäristö vaikuttaa molempiin kielteisesti. Digitalisaatio tarjoaa sitä vastoin joitakin mahdollisuuksia. Nykyiset makrotalouden suuntaukset vaikuttavat kuluttajiin ja heistä erityisesti heikommassa asemassa oleviin ryhmiin. Kuluttajat saattavat lykätä tarvittavan vakuutusturvan hankkimista, heillä voi olla vaikeuksia maksaa säännöllisiä vakuutusmaksuja tai he saattavat tilapäisesti keskeyttää maksut vapaaehtoisiin eläkejärjestelmiin. Vakuutuksen hinta ja oman talouden rajoitukset ovatkin tärkein syy siihen, miksi 19 prosenttia eurooppalaisista kuluttajista ei hanki tai uusi vakuutusta. Inflaation kiihtyminen vaikuttaa myös kuluttajien reaalityttöihin ja vähentää tulevia käytettävissä olevia tuloja. Toisaalta vakuutus- ja eläkealan jatkuva digitalisointi voi johtaa vakuutus- ja eläketuotteiden ja -palvelujen laajempaan saatavuuteen, edullisempaan toimitukseen ja parempaan hinnoitteluun. Samalla kyberriskejä ja mahdollisesti syrjiviä hinnoittelukäytäntöjä on kuitenkin seurattava tarkasti.

Kuluttajien ja yhteiskunnan talouden vakauden edistämiseksi on myös tärkeää varmistaa, että kestävyysväitteet ovat perusteltuja, jotta vältettäisiin luottamuksen menettäminen ja laajemmat yhteiskunnalliset vaikutukset. Kuluttajien kiinnostus kestävyteen liittyviin vakuutusmuotoisiin sijoitustuotteisiin ja eläketuotteisiin on kasvanut. Vakuutusten ja eläkevakuutusten tarjoajat ovat

¹ Tässä raportissa 'kuluttajilla' tarkoitetaan kuluttajia, säästäjiä, eläkejärjestelmien jäseniä ja edunsaajia. Termiä käytetään viittaamaan laajasti henkilöihin, jotka käyttävät eläke- ja vakuutuspalveluja tai hyötyvät niistä.

² Pienet ja keskiuuret yritykset

mukauttaneet tarjontaansa vastatakseen kasvaneeseen kysyntään. Yhteensä 25 prosenttia EU:n kuluttajista sanoo kuulleensa kestävästä tai vihreistä vakuutustuotteista. Tämä kehityssuuntaus on myönteinen. Ongelmia kuitenkin syntyy silloin, kun vakuutustentarjoajien kestävyyyteen liittyvät väitteet ovat harhaanjohtavia tai perusteettomia. Eräissä jäsenvaltioissa on saatu näyttöä viherpesusta, ja 58 prosenttia raportoivista kansallisista toimivaltaisista viranomaisista aikoo toteuttaa valvontatoimia viherpesun torjumiseksi.

Asianmukaisilla ja kuluttajakeskeisillä tuotesuunnittelu- ja jakeluprosesseilla voidaan parantaa merkittävästi kuluttajien talouden vakautta, etenkin kun otetaan huomioon, että henkivakuutusten vakuutusmaksutulo jatkaa kasvuaan (14 prosentin vuotuinen kasvu ETA-alueella vuonna 2021). Kansalliset toimivaltaiset viranomaiset ovat havainneet myönteistä kehitystä tuotesuunnittelussa, tuotteiden jakelussa sekä tuotteiden seurannassa ja uudelleentarkastelussa. Heikkoa tuotesuunnittelua on kuitenkin edelleen havaittavissa eräissä ongelmallisissa sijoitussidonnaisissa vakuutustuotteissa, jotka tarjoavat huonon vastineen rahalle. Lisäksi huonoon tai riittämättömään neuvontaan ja eturistiriitoihin liittyvät riskit ovat edelleen kansallisten toimivaltaisten viranomaisten huomion kohteena. Yhteensä 12 kansallista toimivaltaista viranomaista ilmoitti, että sijoitussidonnaisten vakuutustuotteiden myynti väärin perustein on merkittävä riski niiden markkinoilla.

Systeemisten tapahtumien lisääntyminen³ on lisännyt vakuutuskelvottomia riskejä ja/tai riskejä, jotka voidaan vakuuttaa vain korkeaan hintaan, mikä vaikuttaa kuluttajien ja pk-yritysten kuluttajien talouden vakauteen. Ehtojen epäselvyys johtaa siihen, että kuluttajille aiheutuu lisähaittaa systeemisten tapahtumien toteutuessa. Riittävän ja asianmukaisen vakuutusturvan ansiosta kuluttajat ja pk-yritykset voivat saada korvauksia, jos häiriöt toteutuvat. Vakuutuksen kattavuudessa on kuitenkin merkittäviä puutteita. Esimerkiksi vain puolet kuluttajista ja pk-yrityksistä on vakuutettu luonnonkatastrofien varalta, ja 69 prosentilla pk-yrityksistä ei ole vakuutusturvaa kyberriskeihin liittyen. Lisäksi ehtojen epäselvyys, erityisesti poissulkemisten osalta, on edelleen ongelma, joka aiheuttaa kuluttajille ja pk-yrityksille lisähaittaa systeemisten tapahtumien toteutuessa.

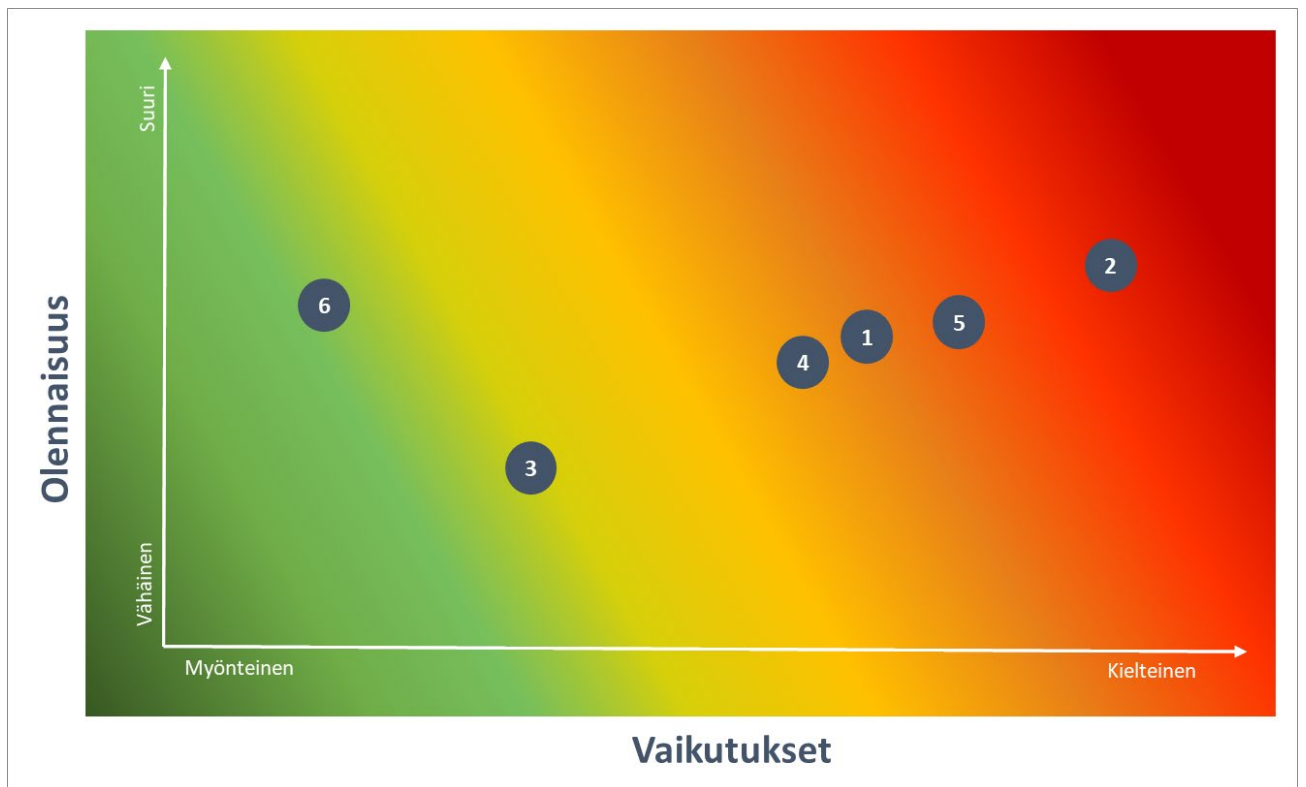
Vaikka Euroopan eläkemarkkinat ovat hyvin erilaiset, eläkesäästämisvaje on merkittävä suuntaus useimmissa jäsenvaltioissa. Rekisteröityjen ammatillisia lisäeläkkeitä tarjoavien laitosten arvioitu kokonaiskattavuus Euroopassa oli 13,9 prosenttia vuonna 2021, mikä on 1,1 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Jatkuva siirtyminen kohti maksuperusteisia järjestelmiä muuttaa työeläkealaa. Tähän liittyy sekä mahdollisia etuja (esim. korkeampi tulotaso) että mahdollisia riskejä (esim. riskien siirtäminen vakuutetuille). Lisäksi sitkeät erot mekanismeissa ja sääntelykohtelussa vaikuttavat eläkealan kehitykseen eri jäsenvaltioissa ja merkitykseen tulevien eläketulojen lähteenä.

³ [Supervisory statement on exclusions in insurance products related to risks arising from systemic events \(Valvontalausuma systeemisistä tapahtumista aiheutuviin riskeihin liittyvistä poissulkemisista vakuutustuotteissa\) | Eiopa \(europa.eu\)](#)

Eläkkeitä on monenlaisia, ja niihin vaikuttavat monet eri tekijät. Tämän vuoksi näiden haasteiden ratkaisemiseen ei ole olemassa yhtä kaikille sopivaa mallia.

Digitalisaatio ja teknologia muuttavat vähitellen eläkkeiden arvoketjua, alentavat kustannuksia ja parantavat vakuutettujen ja edunsaajien sitoutumista eläkkeisiinsä, mikä parantaa talouden vakautta. EU:n eläkemarkkinoilla on raportoitu useista digitaalisista aloitteista, ja pandemia on vauhdittanut erilaisten eläkkeisiin liittyvien prosessien digitalisaatiota, sillä vakuutetut haluavat enenevässä määrin asioida verkossa. Digitalisaation lisääntyminen voisi johtaa siihen, että nuoremmat sukupolvet kiinnostuvat eläkkeestään sen sijaan, että näkevät sen kaukaisena tapahtumana. Tämän ansiosta nuoremmat sukupolvet voisivat säästää enemmän eläkettään varten. Vaarana kuitenkin on, että digitaidoiltaan heikommat vakuutetut jäävät yhä enemmän digitalisoituvien toimintojen ulkopuolelle. Myös tietosuojan ja yksityisyyteen liittyy ongelmia.

LÄMPÖKARTTA VUODEN 2022 KULUTUSSUUNTAUKSIA TARKASTELEVAN RAPORTIN KESKEISISTÄ HAVAINNOISTA

VAIKUTUS

Myönteinen vaikutus: havainnolla on myönteinen vaikutus kuluttajiin.

Vähäinen vaikutus: havaintoa seurataan, koska sillä voi olla myönteinen tai kielteinen vaikutus kuluttajiin.

Kielteinen vaikutus: havainnolla on kielteinen vaikutus kuluttajiin ja haitat voivat olla suuria.

OLENNAISUUS

Vaikutuksen olennaisuus on vähäinen: havainto vaikuttaa suhteellisen pieneen määrään kuluttajia.

Vaikutuksen olennaisuus on kohtalainen: havainto vaikuttaa huomattavaan määrään kuluttajia.

Vaikutuksen olennaisuus on suuri: havainto vaikuttaa hyvin suureen määrään kuluttajia.

NÄKYMÄT

Kasvat tulevaisuudennäkymät: havaintoja on saatu jo aikaisemmin, mutta esiintyvyys/näyttö on kasvanut.

Muuttumattomat tulevaisuudennäkymät: havaintoja on saatu jo aikaisemmin, eikä tilanne ole muuttunut.

Vähenevät tulevaisuudennäkymät: vaikka havaintojen esiintyvyys tai niistä saatu näyttö on vähentynyt, kyseessä on edelleen merkittävä suuntaus/havainto.

Lämpökartassa otetaan huomioon raporttia varten kerätyt tiedot ja asiaa koskeva valvojan arvio, ja se edustaa todellisia Euroopan tasolla tehtyjä havaintoja. Tiedot eivät välttämättä kuvasta erityisen tarkasti riskejä eri jäsenvaltioissa.

1. KULUTTAJIEN TALOUDEN VAKAUTEEN VAIKUTTAVA MAKROTALOUDEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

- a. Inflaation ja elinkustannusten nousulla on suora vaikutus kuluttajien talouden vakauteen, sillä ne vähentävät kuluttajien käytettävissä olevia tuloja. Tämä voi johtaa siihen, että kuluttajat tekevät taloudellisia päätöksiä, jotka vaikuttavat heidän taloutensa vakauteen laajemminkin.
- b. Tietyillä kuluttajaryhmillä, kuten haavoittuvassa asemassa olevilla ryhmillä, voi olla vaikeuksia selviytyä säännöllisesti maksettavista vakuutusmaksuista tai he voivat päättää tilapäisesti lopettaa maksut vapaaehtoisin eläkejärjestelmiin.
- c. Kuluttajat voivat myös päättää lykätä tarvitsemansa vakuutustuotteen hankkimista, jolloin he ovat haavoittuvampia ja alttiimpia nykyisille ja tuleville häiriöille.
- d. Henkivakuutusten osalta kuluttajat voivat myös päättää luopua vakuutuksestaan ennenaikaisesti saadakseen lisää tuloja päivittäisiin menoihin ja taloudellisiin tarpeisiin. Tällä voi olla kielteisiä seurauksia, kuten se, että kuluttajat luopuvat vakuutuksesta markkinoiden laskusuhdanteessa tai ennenaikaisesta takaisinostosta peritään maksuja, mikä alentaa kuluttajien saamaa arvoa.

Näkymät: Kasvussa, sillä suuntaus noudattelee makrotalouden tämänhetkisiä suuntauksia, kuten inflaation voimakasta kasvua.

2. VAKUUTUSMUOTOISTEN SIOITUSTUOTTEIDEN MARKKINOILLA ON JATKUVIA ONGELMIA, JOITA NYKYISET MAKROTALouden SUUNTAUKSET PAHENTAVAT

- a. Heikkoa tuotesuunnittelua on edelleen havaittavissa eräissä ongelmallisissa sijoitussidonnaisissa vakuutus tuotteissa, jotka tarjoavat huonoa vastinetta rahalle.
- b. Eräissä jäsenvaltioissa on edelleen raportoitu myös vakuutusmuotoisten sijoitus tuotteiden väärin perustein tapahtuvasta myynnistä, johon liittyy eturistiriitoja ja korkeita toimitusmaksuja. Näin ollen kuluttajat uskovat, että puolueetonta neuvontaa on vaikea saada.
- c. Nykyinen markkinoiden laskusuhdanne ja inflaatio pahentavat näitä ongelmia, sillä vaikka kustannukset pysyvät vakaina (reaali)tuotot voivat olla alhaisia tai negatiivisia, mikä vaikuttaa näiden tuotteiden kuluttajille tarjoamaan arvoon.

Näkymät: Kasvussa. Vakuutusmuotoisiin sijoitus tuotteisiin liittyvistä ongelmista on raportoitu useiden vuosien ajan. Tämän lisäksi nykyinen markkinoiden myllerrys ja inflaatio vaikuttavat tuotteen reaali tuottoihin, vaikka kustannukset pysyvät vakaina.

3. KULUTTAJAT OVAT YHÄ ENENEVÄSSÄ MÄÄRIN KIINNOSTUNEITA VAKUUTUSMUOTOISISTA SIOITUSTUOTTEISTA JA ELÄKETUOTTEISTA, JOISSA ON KESTÄVÄÄN KEHITYKSEEN LIITTYVIÄ OMINAISUUKSIA

- a. Kuluttajien kiinnostus kestävyteen liittyviin sijoituksiin on kasvanut. Vakuutusten ja eläkevakuutusten tarjoajat ovat mukauttaneet tarjontaansa vastaamaan tähän kasvavaan kysyntään ja tarjoavat yhä useammin tuotteita, joissa on kestävään kehitykseen liittyviä ominaisuuksia.
- b. Kestävän kehityksen mukaisen tarjonnan lisääntyessä myös siihen liittyvä viestintä ja markkinointi lisääntyvät. Ongelmia syntyy, kun väitteet ovat harhaanjohtavia tai perusteettomia, jolloin kyse on viherpesusta.

Näkymät: Kasvussa. Kestävyteen liittyviä ominaisuuksia sisältävien tuotteiden kysynnän odotetaan kasvavan edelleen.

4. VAKUUTUSTURVAVAJE KASVUSSA

- a. Luonnonkatastrofit, kyberhyökkäykset, pandemiat ja muut systeemiset tapahtumat ovat lisääntyneet viime vuosina. Asianmukainen vakuutus turva voi olla korvaamaton, sillä sen

- avulla kuluttajat ja pk-yritykset voivat saada korvauksia, jos tällaisia tapahtumia toteutuu. Näiden riskien yleistyessä on kuitenkin epäselvää, ovatko ne vakuutuskelpoisia vai eivät.
- b. EU:n kuluttajat ja pk-yritykset eivät useinkaan ole vakuutettuja systeemisten tapahtumien varalta. Esimerkiksi vuonna 2019 vain 35 prosenttia sään ääri-ilmiöiden ja ilmastoon liittyvien tapahtumien aiheuttamista kokonaistappioista Euroopassa oli vakuutettu. Tällainen vakuutusturvavaje voi kasvaa.
 - c. EU:n laajuisen Eurobarometri-tutkimuksen mukaan huomattava osa kuluttajista ja pk-yrityksistä on sitä mieltä, että ne eivät ehkä pysty selviytymään erilaisista häiriöistä.

Näkymät: Kasvussa. Vakuutusturvavaje on ollut ongelma myös aiempina vuosina, ja viimeaikaiset tapahtumat ovat korostaneet sitä.

5. VAKUUTUSEHTOJEN EPÄSELVYYS, ERITYISESTI POISSULKEMISTEN OSALTA

- a. Ehtojen epäselvyys, erityisesti poissulkemisten osalta, on edelleen ongelma ja aiheuttaa lisähaittoja kuluttajille systeemisten tapahtumien toteutuessa ja herättää kysymyksiä ja epäselvyyttä vakuutusturvan laajuudesta.
- b. Kansallisten toimivaltaisten viranomaisten vastaanottamat valitukset liittyvät suurelta osin epäselviin tai monimutkaisiin asiakirjoihin, erityisesti ehtoihin, joiden vuoksi kattavuus ja poissulkemiset ovat epäselviä kuluttajille. Lisäksi kansalliset toimivaltaiset viranomaiset havaitsivat myös puutteita kuluttajien talouslukutaidossa, mikä vaikeuttaa vakuutusehtojen tai sen, onko vakuutus voimassa, ymmärtämistä.

Näkymät: Vakaat, koska nämä kysymykset on tunnistettu jo aiempina vuosina.

6. DIGITALISAATIO JA TEKNOLOGIA

- a. Kansalliset toimivaltaiset viranomaiset ovat raportoineet useista digitaalisista aloitteista EU:n vakuutus- ja eläkemarkkinoilla. Pandemia on vauhdittanut erilaisten vakuutuksiin ja eläkkeisiin liittyvien prosessien digitalisointia.
- b. Eläkealan nykyistä mittavampi digitalisointi voisi saada nuoremmat sukupolvet kiinnostumaan eläkkeistään sen sijaan, että ne nähdään kaukaisina tulevaisuuden tapahtumina. Näin voitaisiin varmistaa, että nuoremmat sukupolvet säästävät eläkevuosiaan varten.
- c. Digitalisoinnin lisäämisellä voidaan myös parantaa prosesseja (esim. korvaushakemusten käsittelyä) ja alentaa vakuutusalan kustannuksia sekä vakuuttaa riskejä, joita ei ehkä aiemmin ole voitu vakuuttaa.
- d. Joitakin riskejä kuitenkin syntyy digitalisoinnin myötä. Näitä ovat muun muassa se, että digitaidoiltaan heikommat vakuutetut jäävät yhä enemmän digitalisoituvien toimintojen

ulkopuolelle, tietosuojan ja yksityisyyden suojaan liittyvät huolenaiheet sekä mahdolliset syrjivät vakuutusten myöntämiskäytännöt.

Näkymät: Kasvussa, sillä vakuutuksiin ja eläkkeisiin liittyvien prosessien digitalisoinnin odotetaan lisääntyvän entisestään.

EIOPA

Westhafen Tower, Westhafenplatz 1

60327 Frankfurt – Saksa

Puh. +49 69-951119-20

info@eiopa.europa.eu

<https://www.eiopa.europa.eu>